

HET ZWIJGEN VAN JAAP

Monique van Dongen

VOOR HET LEZEN

1. Bekijk de voorzijde van de cover. Lees nog niet wat er op het achterplat staat.
 - a. Bekijk de titel en ondertitel en formuleer drie dingen die volgens jou aan bod zullen komen in dit verhaal.
 - b. Bekijk de tekeningen en doe drie voorspellingen over het hoofdpersonage. Probeer hem zo concreet mogelijk te omschrijven.
 - c. Wissel deze informatie uit met een klasgenoot en ga na waar er gelijkenissen en verschillen zijn in jullie voorspelling.
 - d. Lees nu het achterplat van dit beeldverhaal. Wat komt overeen?
2. Beschrijf de band die je hebt met je grootouders.
 - a. Zie je hen vaak? Hoe gaan jullie met elkaar om?
 - b. Zijn ze emotioneel of net niet? Hebben ze een sterke mening of zijn ze mild? Zijn ze stil of praten ze veel?
 - c. Gedragen je grootouders zich anders tegen jou dan tegen je ouders (hun eigen kinderen)?
3. *Het zwijgen van Jaap* gaat over een Nederlandse man die tijdens de Tweede Wereldoorlog als dwangarbeider moet werken voor Duitsland.
 - a. Waaraan denk je bij het woord 'dwangarbeid'? Wat denk je dat deze mensen concreet moesten doen?
 - b. Welk profiel (leeftijd, geslacht, kenmerken...) hebben deze mensen?
 - c. Wat waren de omstandigheden waarin ze terecht kwamen. Hoe denk je dat ze woonden en werkten?
 - d. Geef drie verschillende emoties die passen bij hoe deze mensen zich tijdens én na de oorlog voelden.
 - e. Lees nu *Herinneringen zonder ruimte*, de inleiding die Kees Ribbens schreef bij dit beeldverhaal, en vergelijk je antwoorden met de info in deze tekst.
4. Mensen houden voorwerpen bij als herinnering aan een bepaald moment, een reis of een gebeurtenis.
 - a. Welke voorwerpen hebben een speciale plaats in jouw kamer? Geef een voorbeeld en beschrijf welk moment en welk gevoel ermee verbonden is.
 - b. Hou jij een journal of plakboek bij? Waarom doe je dit (niet)?

LEESERVARING

5. Bekijk de binnenkant van de boekomslag samen met een medeleerling.
 - a. Beschrijf 4 voorwerpen en geef weer wat ze betekenen voor Jaap.
 - b. Welke rol spelen deze voorwerpen in het verhaal?
 - c. Welke verhaallijnen vond je interessant of boeiend om te lezen?

6. Heeft dit verhaal je doen nadenken? Zijn er gebeurtenissen in dit verhaal die je anders hebben doen kijken naar mensen, situaties of het onderwerp?

7. Monique baseerde dit verhaal op het leven van haar schoonvader.
 - a. Heb je dit verhaal graag gelezen? Waarom (niet)?
 - b. Vind je het belangrijk dat een boek gebaseerd is op dingen die echt gebeurd zijn? Waarom (niet)?

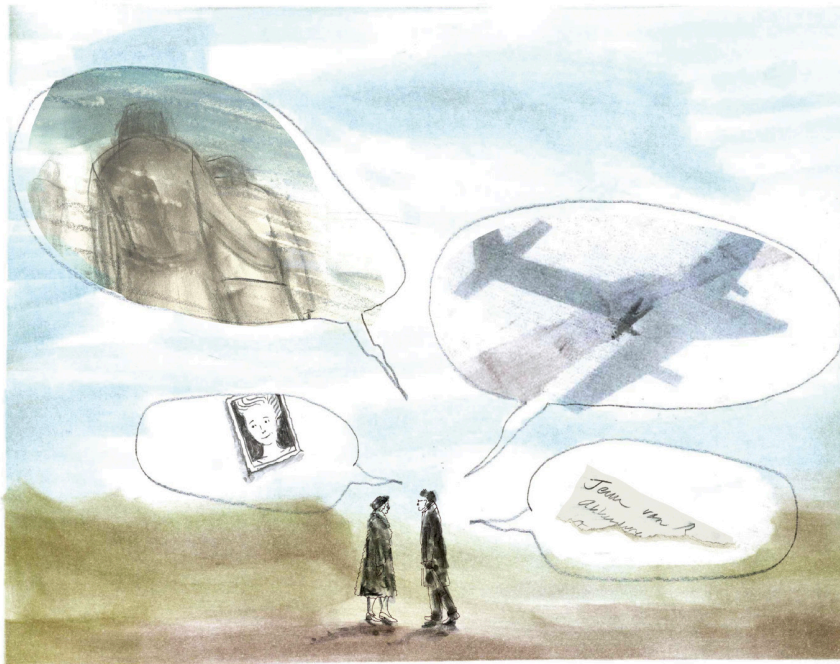

INHOUD

8. In opdracht 2 gaf je een beeld van jouw relatie met je grootouders
 - a. Vergelijk jouw situatie met die van Else in dit boek. Welke gelijkenissen en verschillen zie je?
 - b. Welke informatie over de relatie tussen Else en Jaap haal je uit de tekst? Wat vind je terug in de tekeningen (kleur, vorm, waar iets op de pagina staat...)?
 - c. Herlees het deel *50 jaar zwijgen*. Hoe reageren Else en haar mama op het zwijgen van Jaap? Omschrijf twee dingen die je opvallen.
 - d. Hoe kun je er zijn voor mensen die niet willen praten over iets? Wat leerde je bij uit dit beeldverhaal?

9. Op pagina 107 praat Jaap met Johanna. Hij vertelt haar wat er met Teun en hem gebeurde in het kamp en waarom hij geen contact met haar opgenomen heeft.
 - a. Kijk naar de beelden die Monique selecteerde om dit weer te geven.
 - b. Maak samen met een klasgenoot een soortgelijke tekening die het hele boek samenvat. Behoud dezelfde opbouw: één beeld waarin vier aparte tekstballonnen staan.

10. Ga op zoek naar vijf verschillende emoties die Jaap doormaakt in dit verhaal.
 - a. Omschrijf telkens zo concreet mogelijk over welk gevoel het gaat.
 - b. Welke elementen (in de tekst en in de afbeelding) zorgen ervoor dat je dit kunt afleiden.
 - c. Beschrijf telkens hoe jij tegenover Jaap staat. Kun je op dat moment in het verhaal begrip opbrengen voor hem of niet? Voel je met hem mee of net niet?

11. Monique schetst in dit verhaal hoe de maatschappij na de oorlog verscheurd was. “*Niet alleen door de gebeurtenissen zelf, maar ook door hoe mensen naar elkaar keken.*” Leg deze stelling uit en geef twee concrete passages uit het verhaal die jouw stelling illustreren.
12. Blader samen met een klasgenoot door het boek en selecteer één zin die voor jullie heel belangrijk is.
- Noteer de zin en kies heel bewust voor een bepaald lettertype of een bepaalde manier van weergeven.
 - Maak een tekening of foto bij deze zin die niet onmiddellijk met Jaaps verhaal te maken heeft. Ga op zoek naar een andere situatie waarin deze zin ook een betekenis heeft.
 - Wat gebeurt er met een zin als je die uit de context neemt?

MEDIUM

13. Wanneer je *Het zwijgen van Jaap* vastneemt, merk je dat de vormgeving afwijkt van andere stripverhalen en graphic novels.
- Wat vind je van het formaat van dit boek?
 - Wat vind je van de teksten op de binnenflappen van de kaft en de doorlopende tekening op cover en achterflap? Geeft de informatie die je hier vindt een goed beeld van het verhaal of niet?
 - Welke indruk geeft dit boek wanneer je het voor de eerste keer vastneemt.
14. In beeldverhalen zijn woorden een stukje van de tekening.
- Blader door het boek en ga op zoek naar enkele plaatsen waar tekstballonnen, woorden of symbolen op een speciale manier gebruikt worden.
 - Hoe past dit bij de inhoud van de rest van de tekening?
 - Welk gevoel roept dit bij de lezer op?
15. In graphic novels gaat een maker aan de slag met woord en beeld. De kracht van beeldverhalen is dat de tekst en de tekeningen niet los van elkaar staan en dat dezelfde informatie niet twee keer getoond wordt. Bij sterke beeldverhalen spelen de tekst en de tekeningen net op elkaar in, zodat beide samen een nieuw geheel vormen om de boodschap weer te geven.
- Ga samen met een klasgenoot op zoek naar één pagina in dit beeldverhaal waar de tekst en de tekeningen samen een geheel vormen.
 - Beschrijf hoe de vermenging van woord en beeld op deze pagina een krachtige boodschap geeft.
 - Toon de pagina aan je klasgenoten en vertel waarom jullie dit een sterke pagina vinden.

NA HET LEZEN

16. In bovenstaande vragen onderzocht je het verhaal en de manier waarop Monique het naar de lezer bracht.

- Wat heb je bijgeleerd tijdens het uitvoeren van deze opdrachten?
- Sta je anders tegenover stripverhalen?
- Zou je Monique van Dongen omschrijven als een kunstenares of niet? Waarom (niet)?
- Kijk je anders naar stijl en de manier waarop een stripverhaal verteld wordt? Hoe?

17. Op pagina 16 en 17 geeft Monique weer hoe een zondag eruitzag in Jaaps gezin.

- Kijk naar hoe Monique de pagina weergeeft. Welke tekeningen gebruikt ze? Welke details worden in beeld gebracht? Waar gaan de tekeningen buiten de kader?
- Let ook op de volgorde. Hoe spelen de vakjes op elkaar in? Wat is de relatie tussen de verschillende beelden?
- Kies één weekdag uit en breng deze in beeld vanuit jouw leven. Gebruik deze dubbele pagina als sjabloon: twee keer zes afbeeldingen, liggend formaat, twee zinnnetjes linksonder en enkel tekst in het laatste vakje.

18. Aan het einde van het boek staat een artikel van Floris van Dijk over dwangarbeid.

- Neem de tekst door en vat deze schematisch samen.
- Wat trok je aandacht in dit stuk? Waren er zaken die je verrasten of dingen waarvan je schrok?
- Vind je het belangrijk dat er strips over problemen in de maatschappij gemaakt worden? Waarom (niet)?

En die vriend van je, had je die écht niet kunnen redden?

Je had gewoon moeten onderduiken

Je had moeten weigeren te gaan!

nee, Nee NEE!
ik kón niet weigeren
ik werd gedwongen!

en toch...

19. Het boek begint met een citaat: *“Je hebt in de geschiedenis een paar kapstokken: de feiten die je kent. De dingen die daar tussen zitten – en dat is eigenlijk de essentie – die ken je niet.”*
- Wat heb je bijgeleerd over ‘de essentie’ in dit boek?
 - Hoe gaan fictie en non-fictie om met de werkelijkheid? Wat leren we uit boeken? Wat leren we uit andere bronnen? Welke informatie krijg je wel en welke niet in een graphic novel?
 - Kies één van volgende onderwerpen uit en ga op zoek naar aanvullende informatie. Gebruik minimaal twee bronnen en vergelijk wat je vindt met hoe dit onderwerp in *Het zwijgen van Jaap* aan bod komt.

De drie van Breda – De beul van Amersfoort – Joseph Kotalla
Arbeitseinsatz Durchgangslager Beelitzhof – SS – Kamp Amersfoort
razzia’s – verzetsdeelnemers – Oostfront – Kamp Erika – wederopbouw

